

Participatie en Herstel
 4 2017

Participatie en Herstel
 4 2017

Multiloog 20 jaar

Vertellers zijn herinrichters van de aanvaarde werkelijkheid. (uit Kwartiermaken van Doortje Kal)

Op 13 oktober gaf Enik Recovery College onderdak aan het feestje van het 20-jarig bestaan van Multiloog en waren daarmee meteen ook eregasten. Het was een samenkomst van vrienden van Multiloog en van Heinz Mölders, die, samen met zijn vrouw, nog steeds het middelpunt vormt van de organisatie van deze gespreksgroepen. De oudgedienden uit de herstelbeweging gaven zich over aan de nostalgie. Naast bezoekers van het eerste uur van de Multiloog in Amsterdam-West waren er ook enkele nieuwsgierige gasten die nog onbekend waren met het fenomeen.

'Multiloog is een praktijk die net zoals Enik uitnodigt tot het ontwikkelen van je eigen taal vanuit je eigen beleving, ruimte geeft aan relaties aangaan op gelijkwaardige basis, de boodschap geeft dat je verhaal ertoe doet', stellen Ton Verspoor en Martijn Kole van Enik. In die zin is ook Enik schatplichtig aan Multiloog en misschien ook te zien als de verbinding met de toekomst.

In de eerste gespreksronde, op de wijze van een Multiloog, nodigt Heinz de mensen van

het eerste uur uit hun ervaringen te delen over wat Multiloog voor hen betekend heeft. Multiloog is gestart vanuit het streven om gespreksgroepen op te zetten waarin ervaringen met en betrokkenheid bij psychisch lijden onderzocht konden worden op hun betekenis, zonder in de wereld en taal van de psychiatrie te stappen. Het was belangrijk om buiten de ggz in de wijken te werken, en vandaar dat hij uitkwam bij Kees Onderwater die als preventiewerker van Riagg Amsterdam 'wat aan zat te klooiën in de wijk'. Samen met Mölders organiseerde hij de eerste groepen. Het was ook toen al moeilijk om hulpverleners te betrekken. Maar de mensen met eigen ervaring en de familie vonden hen, en waren enthousiast: 'Een plek waar je je verhaal kan vertellen, en wel 20 keer als je dat wilde.' 'Waar je gevraagd werd wat betekent een psychose voor jou, wat beleef je daarin. Dat had nooit iemand gevraagd.' En dat geluid horen we nog steeds tot de dag van vandaag.

Vanuit de hoek van het kwartiermaken bij monde van Doortje Kal, werd Multiloog omschreven als een niche, een plek van veiligheid voor degenen die uitgesloten worden,

waar zij hun ervaringen konden delen. Maar Multiloog wilde niet alleen maar een plek zijn om weg te kruipen bij gelijkgestemden. Eerder om werkelijk een multi-loog te voeren. Niet alleen met degenen die zelf directe ervaring met het lijden hadden of mensen die hen nabij waren, maar juist ook met de hulpverleners, politiemensen, buurtbewoners en gemeenteambtenaren. Al waren die stemmen vaak schaars onder de bezoekers, als ze er waren konden zij hun persoonlijke ervaringen delen en deden dat ook. Het was de manier van het gesprek leiden die steeds terugging naar de persoonlijke beleving, 'wat betekent het voor jou', die maakte dat er een werkelijke uitwisseling kwam. Zonder de ander af te breken of advies te geven, maar met respect voor die ander je eigen verhaal mogen vertellen.

De reacties uit het publiek hebben vooral betrekking op de vraag of Multiloog heeft bijgedragen om het systeem wezenlijk te veranderen. Waarom was en is het zo moeilijk om hulpverleners te betrekken. Het verhaal van Tom van Wel die expliciet zijn persoonlijke cliëntervaringen inbrengt in het contact met cliënten, roept waardering op. Maar waarom blijft dit zo'n uitzonderlijk verhaal. Veel mensen vinden dat er al die tijd weinig is veranderd. In sommige opzichten is de kloof tussen professionals en zorgvragers alleen maar groter geworden.

In de workshop Kritische psychologie met *Ariane Brensell* (hoogleraar in de Kritische psychologie) komt deze vraag volop aan de orde. De Kritische psychologie vormt de theoretische grondslag van Multiloog. *Multiloog ist für uns eine wichtige Praxis*, zegt Ariane. Zij is voor deze workshop speciaal uit Berlijn gekomen. Zij doet een dappere poging om zowel in het Duits als Engels met tussendoor nog vertalingen van en naar het Nederlands een aantal basisbegrippen uit te leggen. De kritische psychologie is een subjectgerichte

wetenschap, in tegenstelling tot andere psychologische benaderingen die allemaal op controle van buitenaf gericht zijn. Het perspectief van de mensen zelf staat voorop. Psychologie dient mensen te helpen om zichzelf te gaan begrijpen. Niet door in hen te gaan graven naar de oorzaak van de ziekte, maar door vanuit hun perspectief te kijken naar de wereld die hen omringt en hoe zij zich daartoe verhouden. Een belangrijk begrip hierin is 'handlungsfähigkeit', dat in de vertaling met handelingsbekwaamheid te kort wordt gedaan. Het is niet de juridische betekenis die het in Nederland heeft, maar staat voor de mate waarin je invloed hebt op het eigen bestaan.

Brensell werkt in een vrouwen crisiscentrum en is feministe. In haar werk gaat ze uit van solidariteit met alle vrouwen, het gaat om hun positie in het maatschappelijk verkeer. Alle geweld tegen vrouwen komt voort uit interne tegenstellingen in de samenleving, niet uit kenmerken van de vrouwen zelf. Trauma werd geherdefinieerd door de strijd van Vietnam veteranen. De posttraumatische stressstoornis kwam als officiële diagnose in DSM III en verwierf daarmee erkenning dat geweld gevolgen heeft en dat je recht hebt op behandeling. Tegelijk kwam daardoor trauma in het discours van de psychiatrie, werd een psychiatrische ziekte en werd het geïndividualiseerd, losgemaakt van de maatschappelijke verhoudingen. Het slachtoffer wordt patiënt en daarmee onderworpen aan professionals. Met een diagnose sluit je de ervaring op in een begrensde ruimte.

Trauma zou begrepen moeten worden binnen de maatschappelijke verhoudingen waarin het gebeurt en waaruit het voortkomt. Het gaan begrijpen hiervan kan helpen bij het de-stigmatiseren. Mensen die het betreft zijn zelf de subjecten van hun ervaring, maken ook hun eigen theorieën. Zoals HEE ook gedaan heeft in Nederland, en het per-

spectief van de gebruikers van de psychiatrie voorop heeft gesteld.

Mölders: 'De Kritische psychologie helpt mij essentiële vragen te stellen: Hoe word ik in de gelegenheid gesteld om mijn verhaal te doen zonder dat het wordt afgepakt?' Daarbij staat centraal dat we niet pogen te begrijpen wat zich binnen die persoon afspeelt maar hoe de wereld vanuit zijn perspectief eruit ziet. Hoe kijk je naar je dagelijkse bestaan, wat maak je mee, wat betekent dat voor jou?

Daarom is het ook belangrijk om voor dit verhaal buiten het psychiatrische domein ruimte te maken. Heinz: 'Ik kreeg bij de Riagg ruimte aangeboden, ze waren heel enthousiast over Multiloog, maar heb dit geweigerd want ik wilde niet ingekapseld worden. Het wegdraaien van het ziekte-denken was belangrijk. Ik moest dat steeds opnieuw uitleggen. We zijn geen alternatieve psycho-educatie. Als ik iemand die vertelt over haar depressie vraag: 'Hoe beleef je dat, hoe ziet dat eruit voor jou?' kreeg ik als reactie: 'Weet je niet wat een depressie is?'

Veel toehoorders ervaren dit verhaal als een terugkeer in de tijd, in de jaren 70 waren aan de universiteiten ook vergelijkbare geluiden te horen. Brensell: ook in Duitsland wordt dit als ouderwets gezien, er is weinig aanhang voor Kritische psychologie. De sociale psychiatrie bevindt zich in de marge. Het biologisch model staat voorop. Dan is dat in Nederland toch een iets betere situatie schat zij in.

Uit het publiek komen hierover wat minder optimistische geluiden. Wouter van de Graaf stelt voor de ggz om te dopen, Mental Illness in plaats van Mental Health Service.

Men vindt dat de staat tegenwoordig meer repressie uitoefent tegen mensen die anders zijn. Er ontstaat een felle discussie over hoe het systeem te veranderen. Veel mensen denken dat het hopeloos is, de cliëntenbeweging is er al zolang bezig. Ine: 'En hebben we nu eigenlijk al een deuk in het pakje boter

van de dominante ggz kunnen slaan?' Van de Graaf: 'We moeten naast het systeem werken aan onze eigen dingen, je kan het systeem niet breken door ertegen te vechten, maar wel ons eigen systeem ontwikkelen en eigen taal.'

De vraag komt een paar keer terug: Wat kan Multiloog en de Kritische psychologie bijdragen om het systeem te veranderen?

Brensell heeft geen pasklaar antwoord: 'We zijn het systeem, we moeten gaan begrijpen wat de tegenstellingen zijn die dit in stand houden. Er is niet één waarheid. Alle mensen zijn subjecten en hebben hun eigen verhaal met een eigen waarheid binnen hun context. Kan je een theorie ontwikkelen die recht doet aan alle perspectieven? Kan je een theorie ontwikkelen die je helpt de wereld te begrijpen en daarnaar te handelen? Dat is de uitdaging.'

In de slotronde gaan we nog eens het gesprek aan over de raakvlakken van Multiloog met diverse organisaties en initiatieven uit de herstelbeweging. Dat er inhoudelijk op gebied van visie veel overeenkomst is blijkt duidelijk. Ook wordt geconstateerd dat we veelal nog op eilandjes bezig zijn en dat sommige groepen uit de samenleving ook in deze beweging in de marge blijven verkeren. Met name Huub Beijers van Steunpunt GGZ Utrecht pleit ervoor een kwartslag te draaien en meer te zien dat veel groepen ook ervaring hebben met zich ontworstelen aan de marge en dat hun verhaal en ervaring een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan verdere ontwikkeling van de herstelbeweging.

Evident is dat Multiloog nog steeds bestaansrecht heeft, al was het alleen om al deze diverse stemmen een plek te geven om ook elkaar te horen.

Marianne van Bakel (wetenschappelijk medewerker Trimbos-instituut, HEE (Herstel Empowerment en Ervaringsdeskundigheid).